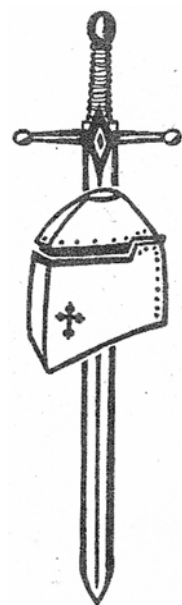

MAGYAR TÖRTÉNELMI CSALÁDOK EGYESÜLETE

**Útmutató nemességigazoláshoz
az egyesületbe történő belépés esetére**

Készítette: Hegedüs Ferenc

Budapest

2018

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. A nemesség fogalmának meghatározása	3
3. A nemesi rangok fajtái	3
4. A nemesség átörökítése.....	4
5. A nemesség igazolása	4
5.1. Az igazolási folyamat célja.....	4
5.2. A kiindulási pontot adó nemes ős meghatározása	4
5.3. A leszármazás bizonyítása	6
5.3.1. Közvetlen bizonyítás.....	6
5.3.2. Közvetett bizonyítás.....	6
5.4. Az igazolási folyamat során elfogadható iratok.....	7
5.5. Az igazolási dokumentum összeállítása.....	8
5.5.1. A dokumentum részei	8
5.5.2. Formai ajánlások.....	9
5.6. Példák nemességigazolásra.....	9
6. Befejezés	10
7. Felhasznált irodalom.....	11

1. Bevezetés

Az útmutató elkészítését az a cél motiválta, hogy segítséget adjon mai időnkben a nemesség igazolásához, amely szükséges a Magyar Történelmi Családok Egyesületébe történő belépéshez.¹ A munka igyekszik összhangban lenni Gerő József kiváló könyvének a nemességigazolások módjairól szóló leírásával,² amelyet az 1867 utáni időkből a Belügyminisztériumban alkalmaztak, azonban mindezt egy más szemléletmódot követve teszi meg. A nemesi rangoknak több fajtája is létezik, ezek közül elsősorban azokról esik szó, amelyeket az egykori történelmi Magyarország területén adományoztak, elismertek vagy honosítottak. Ezen útmutatónak az előnevek és címerek igazolási módjai nem képezik tárgyát.

2. A nemesség fogalmának meghatározása

Nemes személynek az bizonyul, akit megkoronázott uralkodó nemesi rangra emelt, vagy nemesnek elismert,³ továbbá e személy apai egyenes ági, törvényes házasságok útján leszármazott utóda.

3. A nemesi rangok fajtái

A nemesi rangokat fajtákra oszthatjuk annak megfelelően, hogy egy államfő melyik ország uralkodójaként adományozta azokat, illetve mely területre (országra, esetleg országrészre) vonatkoznak. Az alább felsoroltak mindegyike egykor Magyarország területén országos nemességnek bizonyult, vagyis annak bármely részén biztosította a nemesi szabadságjogokat.

- a. Magyar nemesi rangok, amelyeket Magyarország királya adományozott (nemes, báró, gróf, herceg) vagy elismert.
- b. Erdélyi nemesi rangok, amelyeket Erdély fejedelme⁴ adományozott (nemes, báró, gróf) vagy elismert.⁵
- c. Székely nemesi rangok, amelyeket Erdély fejedelme adományozott (gyalognemes, lófő, primor) vagy elismert.
- d. Az egykori Monarchián keresztül áttételesen Magyarországhoz is köthető honosított külhoni rangok, pl. a Római Szent Birodalom, Ausztria és Csehország nemesi rangjai (nemes, lovag, báró, gróf, örgróf, herceg).

¹ E helyen teljes nemességigazolásra kell gondolni. Ebbe nem feltétlenül tartoznak bele azok az esetek, amelyek során egy korábbi egyesületi tag újra tagságot szeretne szerezni, vagy pedig egy jelenlegi tagnak ugyanazt a családnevet viselő – közeli vagy távolabbi rokona – kéri felvételét az egyesületbe; ilyen esetekben ugyanis – a már korábban megtörtént teljes nemességigazolásokat is figyelembe véve – az ügy egyedi elbírálására is sor kerülhet.

² GERŐ 1938, 23–26. p.

³ A nemesség elismerése általában közvetlen, vagyis személyre szóló, egy megkoronázott uralkodó adománylevelében szerepel, és régi nemesség fenntartásáról esik szó. Leggyakrabban címer vagy előnév adományozásakor fordul elő, de találunk példát rá névváltoztatás engedélyezése során is. Az ily módon elismert nemesség egyenértékű az adományozottal. A magyar ősnemes családok nemessége – ide értve a székelyekét is – a honfoglalás idejéből ered. Ennek elismerése történhet az előzőleg leírtak szerint közvetlenül, illetve a székelyek esetében közvetetten is, amely minden olyan személyre általánosan vonatkozik, aki hitelt érdemlően igazolja (pl. rendi jegyzőkönyvek alapján), hogy apai egyenes ági ősei a székelységhez tartoztak.

⁴ 1711-től Magyarország hivatalban lévő uralkodója viselte az Erdély fejedelme (1765-től nagyfejedelme) címet.

⁵ 1848 után erdélyi nemesi rangok adományozása már nem történt.

4. A nemesség átörökítése

A nemességet kizárólag férfi tudja továbbadni utódainak, de azt mind a fiúk, mind pedig a leányok megöröklik. Amennyiben a nemességhez valamilyen főnemesi rang is tartozik (pl. báró, gróf vagy herceg), az adományozás formájától függően vagy minden utód megöröklí azt (ez a leggyakoribb eset), vagy pedig csak egy közülük (pl. elsőszülött ágon), illetve ritka esetben személyes (nem öröklődő) főnemesség is létezik.

A nemes férfi nem nemesnek született felesége személyes nemességet szerez a házasság megkötésekor. Amennyiben válásra kerül sor, a feleség elveszíti így szerzett személyes nemességét. A férj halála esetén a feleség megtartja személyes nemességét addig, amíg újra férjhez nem megy.⁶

A házasságon kívül született utódok csak akkor öröklí meg a nemességet, ha szüleik utólag házasságot kötnek. Ez ügyben egy kizáró ok is létezik: amennyiben a születéskor valamelyik szülőnek érvényes házassága volt egy harmadik személlyel – mára idejétmúlt kifejezéssel élve házasságtörésből született a gyermek –, akkor a szülők utólagos házassága nem elegendő a nemesség átadásához, így a gyermek a nemességet semmiképpen sem öröklíheti meg, és saját utódainak sem tudja később átadni.

Az 1894. évi XXXI. törvény (érvénybe lépett 1895. október 1-jén) kimondja, hogy családjogilag érvényes házasságot kizárólag állami anyakönyvvezető előtt lehet kötni. Tehát e dátumot követően Magyarországon az egyház színe előtt kötött házasságokat nem lehet figyelembe venni a nemesség átörökítése szempontjából.

A magyar, erdélyi vagy székely nemesség nem szerezhető meg sem örökbefogadással, sem pedig pl. feleség, édesanya vagy nagymama után egy nemesi család nevének a felvételével. Ilyen módon csak királyi beleegyezéssel lehetett egykoron nemességhez jutni, de tekintve, hogy jelenleg nincs királyunk, ez a lehetőség teljesen kizárt.

5. A nemesség igazolása

5.1. Az igazolási folyamat célja

A nemesség igazolása során bizonyítani kell egy nemesnek tartott férfitól való apai egyenes ági törvényes leszármazást.

5.2. A kiindulási pontot adó nemes ős meghatározása

A nemességigazolás hagyományos alapelvei szerint a kiindulási pontot adó személynek *kétségtelen* nemességűnek kell lennie, annak pedig a következőket kell tekinteni:

- a. Címeres nemeslevél (ide értve a bárói, grófi és hercegi diplomákat is) kedvezményezettje.
- b. Királyi birtokadományozó levél kedvezményezettje.

⁶ A fentiek a feleség születésekor esetlegesen öröklí nemességét nem érintik.

- c. Az 1867 előtti időben egy vármegye közgyűlése által kiadott nemesi bizonyosságlevélben igazolt nemesként szereplő személy.
- d. Az 1867 utáni időben a Belügyminisztérium által kiadott nemességigazolásban szereplő személy.
- e. Kétségtelenül hitelesnek elfogadott országos nemesi összeírásban szereplő személy. (Illéssy útmutatása alapján ennek csupán az 1754–55. évi összeírás felel meg.⁷⁾)
- f. Kétségtelenül hitelesnek elfogadott székely rendi jegyzőkönyvben nemesként szereplő személy. (Gerő útmutatása szerint ilyennek az 1713. évit vagy azelőttieket tekinthetjük.⁸⁾)
- g. Indigenatusi diploma kedvezményezettje.⁹⁾

Mindezekon felül az 1867 utáni modern időkben könnyítéseket is bevezettek. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a korábbi szokásjog szerint kétségtelen nemesnek tekintett őstől való leszármazás igazolásán túl, az 1700 előtti időkre vonatkozóan egyéb hivatalos iratokban magyar vagy erdélyi nemesként szereplő őstől való közvetlen vagy közvetett leszármazás igazolása is elfogadható. A könnyítések bevezetésére feltehetően azért került sor, mert azok nélkül az igazolási folyamatok során az ősnemes, illetve a régebben nemesített családok tagjai indokolatlanul és szükségtelenül technikai hátrányba kerültek volna a kevésbé régebbi időkben nemesített családok tagjaival szemben.¹⁰⁾ A könnyítéseket Gerő József részletezi, amelyek a következők:¹¹⁾

- h. A XVII. századbeli vagy ezelőtti időből rendelkezésre álló hivatalos iratok szerint a magyar, illetve erdélyi főnemesrendben vagy nemesrendben szereplő elődjétől egyenes leszármazását igazolja.¹²⁾
- i. Egyenes leszármazás nélkül hitelt érdemlően igazolja olyan családhoz való tartozását, amely család a XVII. századbeli, vagy ezelőtti időből rendelkezésre álló hivatalos iratok szerint a magyar, illetve erdélyi főnemesrendben vagy nemesrendben szerepelt.¹³⁾

Tekintve, hogy az állami anyakönyvekben nemesként szereplők bizonyosan belügyminiszteri nemességigazolással, vagy királyi adománnyal rendelkező

⁷⁾ ILLÉSSY 1902, 1–3. p. Azonban ennek használatát is csak olyan esetben tarthatjuk megfelelőnek, amelynek során az összeírásban szereplő személy kétséget kizáróan a nemességét bizonyítani szándékozó személy beazonosítható őse; ennek megállapításában sokszor gátat vet az összeírásban szereplők hiányzó lakóhelye.

⁸⁾ GERŐ 1938, 25–26. p.

⁹⁾ Az indigenatus, vagyis az ünnepélyes honfiúsítás során a kedvezményezett magyar állampolgárságot kap, és külföldi nemesi rangja honosíttatik, mindezt pedig rendszerint az országgyűlés törvénybe is iktatja.

¹⁰⁾ Minél régebbi időkre kell ugyanis visszanyúlni, annál kisebb az esély arra, hogy a szükséges iratok rendelkezésre állnak.

¹¹⁾ Megjegyzendő, hogy Gerő ezeket az igazolási módokat munkájában nem nevezi könnyítéseknek, és nem is különíti el a többi, hagyományos igazolási módtól.

¹²⁾ GERŐ 1938, 24. p.; a I/1/a. és I/2/a. pontok alapján.

¹³⁾ GERŐ 1938, 24. p.; a I/1/b. és I/2/b. pontok alapján.

személyek, vagy pedig azok apai egyenes ági törvényes utódai, további könnyítés adja magát, az alábbiak szerint.¹⁴

j. Állami anyakönyvben 1947. január 14.¹⁵ előtt nemesi ranggal, vagy kétséget kizáróan nemességre utaló előnévvel bejegyzett személy.¹⁶

A rendelkezésre álló, vagy a legkönnyebben felkutathatónak vélt iratokat figyelembe véve, meg kell határozni azt a dokumentumot vagy dokumentumokat, amely, illetve amelyek alapján definiálni lehet az igazolási folyamat kiindulási pontját adó nemes személyt.

Először a legkönnyebb lehetőséget kínáló j. pont szerint érdemes a helyzetet megvizsgálni és dönteni. Ha az nem jöhet szóba, akkor a hagyományos alapelveket követve (a.–g. pontok) kell eljárni. Amennyiben azok egyike sem alkalmas erre, akkor a Gerő-féle könnyítések (h., i. pontok) szerint kell a döntést meghozni.

Bizonyos esetekben – leginkább, amikor a leszármazás bizonyítása csak közvetetten lehetséges – előfordulhat, hogy nem lehet csupán egyetlen nemes őst meghatározni (pl. egy címeres nemeslevelet három testvér nyert el, de nem lehet tudni, hogy a nemességét igazolni szándékozó személy melyikük leszármazottja). Ilyen esetben tehát több személy együttesen adja a nemességigazolási folyamat kiindulási pontját.

5.3. A leszármazás bizonyítása

Általánosságban elmondható, hogy a törvényes házasságok útján való leszármazást anyakönyvi adatokkal kell bizonyítani az igazolási eljárás kiindulási pontját adó nemes személytől vagy személyektől. Ehhez elengedhetetlenül szükséges a születést (keresztelést) is és a házasságot is az előírt generációkhoz hiánytalanul igazolni, illetve dokumentálni.

A leszármazás bizonyítását két módon is meg lehet tenni – közvetlenül vagy közvetetten – az alábbiak szerint.

5.3.1. Közvetlen bizonyítás

Ennek esetén az 5.2. pontban leírtak szerint meghatározott, kiindulási pontot adó nemes őstől való törvényes, apai egyenes ági leszármazást a nemességét igazolni szándékozó személyig ízről ízre, minden generációban bizonyítani kell.

5.3.2. Közvetett bizonyítás

Ennek során az ősök esetében a nemesi jogok gyakorlásának 60 éven át tartó meglétét kell bizonyítani. Tekintettel arra, hogy az 1848. évi XV. törvény megteremtette a nemesek és nem nemesek közötti jogegyenlőséget, a nemesi jogok 60 éves

¹⁴ Az egyházi anyakönyvekben 1867-től – vagyis a belügyminisztériumi nemességigazolások bevezetése után – feljegyzett nemességeket óvatossággal kell kezelni, így ezeket nem számítjuk teljesen megbízhatóknak.

¹⁵ Ez a dátum a nemesi rangok használatát megtiltó 1947. évi IV. törvény hatályba lépésének ideje.

¹⁶ Tekintve, hogy előneveket nagy kezdőbetűvel írva is bejegyezték, egy előnév esetében előfordul, hogy nem lehet biztosan eldönteni, hogy kettős családnévről van-e szó, pl.: Fehérvári Kovács. Egyértelműen nemességre utaló esetek azonban: fehérvári Kovács, Fehérvári és Vörösvári Kovács, Nagykállói Kállay, gróf Esterházy.

gyakorlatát az 1848 előtti időkre kell megtenni. A közvetett bizonyítást az alábbi lépésekre lehet felosztani:

- a. Az 5.2. pontban foglaltak alapján meghatározott, kiindulás pontot adó nemes ős mellett meg kell határozni egy, az 1848 előtti 60 éves időszak elején (1788) vagy azelőtt élt másik őst is. Csupán ettől az 1788 körül élt őstől kell a nemességét igazolni szándékozó személyig ízről ízre dokumentálni a leszármazást.
- b. Szükséges olyan dokumentum felmutatása, amely valamilyen jelét adja annak, hogy ez az 1788 körül élt ős leszármazottja lehet az igazolási eljárás kiindulási pontját adó nemes ősnek. Erre az anyakönyvekben feljegyzett azonos lakóhely vagy azonos előnév a legegységelműbb adat, de bármilyen nem mai korunkból származó dokumentum is szóba jöhet (pl. akár magánlevél vagy családtörténeti szakkönyv adata is), amely ezt legalább valahogyan sugalmazza (pl. legalább ugyanabban a vármegyében, vagy a székelyek esetében ugyancsak a Székelyföldön való lakóhely megléte). Ebben a tekintetben szintén egyértelmű bizonyíték, ha a kiindulási pontot adó kétségtelen nemes őst meghatározó dokumentum a mai napig a család birtokában van (pl. a nemességét igazolni szándékozó személy eredetiben fel tudja mutatni a címeres nemeslevelet.)
- c. Mindezekon túl, az 1788 és 1848 közötti időszakra vonatkozóan az ősök nemességét külön is szükséges igazolni. Szerencsés esetben az anyakönyvi bejegyzések utalnak a nemességre is (pl. közvetlenül a „nemes” vagy a „nobilis” szavakkal, vagy közvetetten olyan címekkel, amelyekkel csak nemeseket illettek, pl. „vitézli” vagy „egregius”). Legalább két, de még jobb, ha három ős esetében van adat a nemességre, egy bejegyzés semmiképpen sem elegendő. Amennyiben a születési (keresztelési) és a házassági anyakönyvek nem tartalmazznak elegendő számú bejegyzést a nemességre vonatkozóan, akkor a halotti anyakönyvek bejegyzéseit kell segítségül hívni. Abban az esetben, ha ezek sem adnak elegendő találatot, vissza kell lépni az időben az egyvel, esetleg kettővel korábban élt generáció felé, azok nemességét is vizsgálva, vagy pedig más iratokat kell felkutatni a nemességre vonatkozóan (pl. összeírások, vagy a ritkán kutatott bérmlási anyakönyvek).

5.4. Az igazolási folyamat során elfogadható iratok

A nemesség igazolásakor kizárólag olyan iratokat lehet használni, amelyek hiteles, vagyis megbízható forrásból származó adatokat tartalmaznak. Ezek az adatok egyrészt az igazolási folyamat kiindulópontját adó nemes személyre, másrészt a leszármazás megválasztott közvetlen vagy közvetett igazolására vonatkoznak. Általában elegendőnek bizonyul az iratok fotóinak, fénymásolatainak a bemutatása, mellékelése. Ennek során törekedni kell arra, hogy az iratok érdemben vizsgálhatóak, a szövegek olvashatóak legyenek, továbbá lehetőség szerint a másolatok egész oldalakat tartalmazzanak, ne pedig oldaltöredékeket. Az iratok az alábbi főbb kategóriákra oszthatók:

a. Eredeti iratok

Itt általában levéltári iratokra kell gondolni, de családi vagy egyéb tulajdonban lévő iratok is megfelelőek. Ilyenek lehetnek pl. a címeres nemeslevelek, és az azokhoz tartozó hiteles másolatok, vármegyei közgyűlések kihirdetési jegyzőkönyvei; birtokadományozó levelek, és az azokhoz tartozó hiteleshelyi jelentőlevelek birtokba iktatásról; vármegyei közgyűlés vagy az egykori

Belügyminisztérium által kiadott nemesi bizonyságlevelek, illetve nemességigazolások; székely rendi jegyzőkönyvek; összeírások stb.

b. Anyakönyvek

Az anyakönyvek adatait kétféle módon lehet mellékelni: vagy anyakönyvi kivonatok, vagy pedig teljes anyakönyvi oldalak fényképeinek beadásával. Utóbbi esetben kéretik a másolaton külön is megjelölni a vizsgálandó bejegyzést. Amennyiben nem az egykori történelmi Magyarország területéről való anyakönyvi adatok kerülnek mellékelésre, az érthetőség érdekében, szükség szerint kéretik az adott ország anyakönyvi szabályozásainak rövid ismertetése, és a mellékelt nem magyar nyelvű szövegek magyarázata vagy fordítása.

c. Szakkönyvek

A közismert családtörténeti monográfiákban (pl. Nagy Iván, Kempelen Béla munkái), vagy az egyes megyék nemességét tárgyaló kiadványokban közreadott leszármazási és egyéb adatok általában magángyűjtések eredményei, vagy családi közlés alapján kerültek a könyvbe, ezért általában véve nem tekinthetők hitelesnek, és nem is használhatók elsődleges és kizárólagos forrásként a leszármazás igazolásakor. Ezek a könyvek azonban nagyon hasznosak, mert útbaigazítanak az ügyben, hogy mely vidékeken, településeken kell keresni az ősokeket, és támpontot adhatnak a hozzájuk tartozó hiteles iratok lelőhelyére vonatkozóan. Vannak azonban olyan kiadványok is, amelyek közvetlenül listáznak hiteles adatokat (királyi adományozások¹⁷, belügyminisztériumi nemességigazolások¹⁸, 1754–55-ös országos nemesi összeírás¹⁹ esetében), így e könyvek adatai elfogadhatóak az igazolási folyamat során a kétségtelen nemességű ős meghatározására.

5.5. Az igazolási dokumentum összeállítása

5.5.1. A dokumentum részei

A dokumentumot javasolt a következő részekre tagolni:

a. Bemutatkozás

Az egyesületi tagságra jelentkező, nemességét igazolni szándékozó személy röviden bemutatkozhat, illetve bemutathatja családját, elődeit. Tekintettel arra, hogy az e fejezetben leírtak semmilyen kihatással nem lesznek a nemességigazolás elbírálására, kéretik a hosszú szöveges ismertetések kerülése. Célszerű a bemutatkozást egy oldalnál nem hosszabbra nyújtani.

b. Az igazolási folyamat kiindulási pontját adó ő

E helyen kell megnevezni az 5.2. pontban leírtak szerint meghatározott, kiindulási pontot adó őst vagy ősokeket, valamint a meghatározás alapját szolgáló dokumentumot vagy dokumentumokat. Érdemes feltüntetni, hogy az a.–j. pontok melyike alapján született a döntés. Elképzelhetőek olyan helyzetek is, amelyek során – leginkább valamilyen bizonytalanság okán – célszerűnek látszik akár több dokumentumot is megadni; azonban ilyenkor is törekedni kell a helyzet világos magyarázatára és érthetőségére. Ebben a pontban célszerű megtenni az ide vonatkozó dokumentumok másolatainak becsatolását is.

¹⁷ ILLÉSSY–PETTKÓ 1895 és GERŐ 1940

¹⁸ GERŐ 1938

¹⁹ ILLÉSSY 1902

c. A leszármazás dokumentálása

Első lépésként le kell írni, hogy az 5.3. pontban foglaltak alapján közvetett vagy közvetlen bizonyítás történik. Második lépésként egy áttekintő leszármazási vázlatot célszerű tenni, amelyben az egyes generációk (amelyek között a nemességét bizonyítani szándékozó személy is szerepel) az ábécé betűivel vagy számozással vannak megjelölve. A vázlatban célszerű feltüntetni a születési időket, és a házastársak neveit. Harmadik lépésként az egyes generációkhoz időrendben csatolni kell az anyakönyvi kivonatokat vagy az anyakönyvi oldalak másolatait, oly módon, hogy lehetőség szerint mindegyik irathoz legyen feltüntetve a generáció azonosításához a leszármazási vázlatban használt jelölés. Közvetett bizonyítás esetén e helyen kell felvázolni, hogy milyen jele van annak, hogy az 1788 körül élt ős (amelytől kezdve az ízről ízre való bizonyítást meg kell tenni) leszármazottja az igazolási eljárás kiindulási pontját adó személynek (amely a leszármazási vázlat mai időnktől legtávolabb eső generációja) és itt kell becsatolni az erre vonatkozó iratokat is (lásd: 5.3.2/b.). Továbbá közvetett bizonyítás esetén, az 1848 előtti hatvan évre eső iratokhoz célszerű külön jelezni a nemességet bizonyító megjegyzéseket is.

A megadottakon túl – ha a szükség úgy kívánja – egyéb fejezeteket is be lehet iktatni. Ilyenek lehetnek pl. irodalomjegyzék, rövidítések jegyzéke, mellékletek.

5.5.2. Formai ajánlások

A nemességigazolási dokumentumot a legcélszerűbb számítógépen, szövegszerkesztővel, DOC-, vagy DOCX-formátumban összeállítani, majd abból PDF-formátumot készíteni, azt pedig elektronikus levélben megküldeni vagy átadni a Magyar Történelmi Családok Egyesülete számára. Külön kérik az elektronikusan beadott fájlok nevei esetében az ékezetes karakterek mellőzése. Természetesen, a papíralapon összeállított dokumentum beadása is megfelelő.

Segíti a megértést, ha a fejezetek betűvel vagy számmal jelöltek, valamint az oldalak számozottak.

A mellékelt eredeti iratok másolatai esetében érdemes azokat úgy beforgatni, hogy a nemességigazolási dokumentumban elolvasásra alkalmas pozícióban legyenek (pl. egy irat sorai ne függőlegesen legyenek a számítógép képernyőjén). Célszerű a beszkenelt dokumentumokról a felesleges lapszéleket a számítógépen levágni, ügyelve arra, hogy érdemi információ ne vesszen el.

Az igazolási dokumentumban szereplő eredeti dokumentumok feltalálási helyeit, illetve szakszerű levéltári jelzeteit kérik feltüntetni, csakúgy, mint az esetleges szakirodalmi hivatkozásokat pontosan megadni. A mellékelt anyakönyvi oldalak esetében – lehetőség szerint – szintén hasznos a hivatkozások megadása (pl. mikrofilmszám vagy a FamilySearch.org internetes oldalára mutató URL, illetve link).

5.6. Példák nemességigazolásra

a. Kiindulási helyzet: a nemességét igazolni szándékozó személy dédapja belügyminiszteri igazolást kapott nemességéről, az irat azonban elveszett. Az igazolási folyamat kiindulási pontját adó személy tehát a dédapa, aki Gerő 1938-as könyvének adatai alapján kétségtelen nemes, ehhez fel kell tüntetni a könyv

szerinti belügyminisztériumi ügyszámot. Meg kell adni a leszármazási vázlatot az egyes generációkat pl. az ábécé betűivel azonosítva. A leszármazásnak csak közvetlen bizonyítása jöhet szóba. Minden generációhoz (beleértve a dédapát is) be kell csatolni a születési és házassági anyakönyvi kivonatokat, a nemességét igazolni szándékozónak elegendő csak a születésit (1895. október 1-je előtt egyháziakat, azt követően az államiakat; feltételezve, hogy magyarországi anyakönyvezésekről van szó).

- b. Kiindulási helyzet: a nemességét igazolni szándékozó személy családja 1711-ben kapott címeres nemeslevelet, amely eredetiben megvan a családnál. Az igazolási folyamat kiindulási pontját adó személyek ketten vannak, akik testvérként kapták a nemeslevelet; nevüket fel kell tüntetni, a nemeslevél fényképét mellékelni kell (megállapítható, hogy szerepel az oklevélen kihirdetési záradék, tehát érvényes az adományozás). A leszármazás közvetlen bizonyítása nem lehetséges hiteles adatok hiányában, de a leszármazási vázlatot hiánytalanul meg lehet tenni Nagy Iván közismert könyve segítségével (az egyes generációk pl. számozással megjelölve). A közvetett bizonyításhoz az 1788 körül élt őstől kiindulva kell a leszármazást anyakönyvi adatokkal megtenni, ehhez az anyakönyvi kivonatokat hiánytalanul be kell csatolni az egyes generációkhoz. A nemeslevélben ugyanaz az előnév szerepel, mint az 1788 körül élt ős keresztelési anyakönyvi kivonatában, így a kapcsolat megvan. Az 1848 előtti hatvan évre eső anyakönyvi adatokban négy alkalommal is szerepel a nobilis kifejezés az őshöz kapcsolódóan, így azok nemessége a kívánalmaknak megfelelően külön is igazolva lett.
- c. Kiindulási helyzet: a nemességét igazolni szándékozó személy nem ismeri az ősei megnevezésének forrását adó oklevelet, mert az nem áll rendelkezésre, és semmi nyom nem maradt utána; családi legenda alapján tudja viszont az ősei lakóhelyét adó vármegyét. A területileg illetékes egykori káptalan levéltára rendelkezésre áll, kutatható, és megtalálható egy azonos családnevű nemes személynek egy 1682-ben tett örökvallása (szerződése). Itt fontos kiemelni, hogy XVII. századi adatról van szó (lásd: 5.2./i.). Szintén ennek a vármegyének 1742-beli rovásadó összeírásában nemesként szerepel ugyanezzel a családnévvel egy személy. Ez az információ fontos, mert jelzi a család jelenlétét a vármegyében; szerencsére ritka családnévről van szó, így ez is erősíti, hogy ugyanarról a családról van szó mindkét esetben. Az igazolási folyamat kiindulási pontja tehát az 1682-es iratban szereplő személy, de meg kell említeni az 1742-ben élt másik személyt is, továbbá csatolni kell a hozzájuk tartozó iratok másolatait. Fel kell vázolni a leszármazást, pl. betűkkel jelölve az ismert őseket. Közvetett bizonyítás jöhet szóba, így az 1788 körül ugyanebben a vármegyében élt őstől kell anyakönyvi adatokkal ízről ízre való leszármazást igazolni a nemességét igazolni szándékozó személyig. A kérdéses, 1848 előtti hatvan évre az anyakönyvi bejegyzések tartalmazzák a nemességre utaló kellő számú bejegyzést.

6. Befejezés

Módszertanilag nemességet igazolni ma sem egyszerűbb feladat, mint évszázadokkal ezelőtt, és tisztelettel kell lennünk őseink iránt azzal, hogy ebben engedményeket ne tegyünk. Mai időnkben azonban sokkal könnyebb, gyorsabb és egyszerűbb az információhoz való hozzájutás, ez pedig nagymértékben megkönnyíti a nemességét igazolni szándékozó dolgát, amelyhez ez az útmutató igyekezett minden szükséges ismeretet megadni.

7. Felhasznált irodalom

GERŐ 1938 – GERŐ JÓZSEF: *A m. kir. belügyminiszter által igazolt nemesek 1867–1937.* Kovács–Szegedy Nyomda, Budapest, 1938.

GERŐ 1940 – GERŐ JÓZSEF: *A Királyi Könyvek. Az I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-től 1918-ig adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címerek jegyzéke.* Budapest, 1940.

ILLÉSSY–PETTKÓ 1895 – ILLÉSSY JÁNOS–PETTKÓ BÉLA: *A királyi könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt nemesség, cím, czímer, előnév és honosság adományozásoknak 1527–1867.* Budapest, 1895.

ILLÉSSY 1902 – ILLÉSSY JÁNOS: *Az 1754–55. évi országos nemesi összeírás.* Athenaeum Nyomda, Budapest, 1902.